

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Jatkuvat muutokset toimintaympäristössä edellyttävät joustavuutta ja reagointikykyä myös ammatilliselta koulutukselta. Väestörakenteen muutos, työvoimapula ja muut työelämän rakennemuutokset vaativat koko koulutusjärjestelmän kokonaisvaltaista tarkastelua. Tavoite koulutustason nostosta on haastava etenkin ikäluokkien pienentyessä ja aikuisten kouluttautumismahdollisuuksien vähentyessä. Uudet koulutusmuodot, kuten jatkuvan oppimisen palvelukeskuksen kautta tarjottavat työelämän osaamistasoa tukevat koulutukset, nostavat ammatillisen koulutuksen roolia työikäisten osaamisen päivittämisessä. Myös TE-palvelujen uudistuksessa ammatillisella koulutuksella on merkittävä rooli. Monimuotoisen toimintakentän palvelemiseksi on tärkeää, että ammatillisen koulutuksen ohjaus sekä koulutuksen järjestäjien mahdollisuudet muuttaa ja kehittää toimintaansa säilyvät joustavina, vahvistaen ammatillisen koulutuksen toimintavalmiutta.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Toiminnanohjauksen kokeilua pidämme hyvänä tapana selvittää järjestämislupasäätelyn keventämisen mahdollisuuksia. Samalla on kuitenkin pidettävä huolta siitä, että ministeriön ohjauskeinot eivät johda koulutuksen järjestäjän näkökulmasta tilanteeseen, jossa yksipuoliset neuvottelumenettelyn keinot ja mahdolliset seuraamusmenettelyt johtavat tiukentuneeseen valvontajärjestelmään.

Luonnosmateriaalissa on vielä paljon epäselvyyksiä siitä, mistä asioista ja minkä eri tahojen kanssa on neuvoteltava jatkossa koulutuksen järjestämiseen liittyen. Samoin ei ole tietoa siitä, kuinka paljon näitä tarpeita on huomioitava koulutuksen toteuttamisessa. Konkreettiset odotukset ja edellytykset koulutuksen järjestäjiä kohtaan on selkiytettävä. Myös kokeiluun osallistuville asetettavat kokonaistavoitteet tulisi määritellä selkeästi.

Pidämme tärkeänä, että toiminnanohjauksen kokeilu on riittävän kattava ja että järjestämislupaan tehdään mahdollisimman vähän rajauksia.

Kokeilun aikana on tärkeää turvata yhdenmukaiset toimintamahdollisuudet niille koulutuksen järjestäjille, jotka eivät pääse mukaan kokeiluun.

Kokeilun ajanjakso, 8 vuotta, on melko pitkä. Tänä aikana toimintaympäristöön tulee todennäköisesti monia muutoksia, jotka heijastuvat ammatilliseen koulutukseen. Se on myös pitkä aika kokeilun ulkopuolelle jääneiden odottaa kokeilujakson päättymistä.

Luonnoksesta ei ilmene suunnitelmaa tarkemmin, mitä tapahtuu, jos joku alun perin kokeiluluvan saaneista jättäytyy pois kokeilusta, ja onko tällöin muilla mahdollisuus anoa kokeilulupaa. Olisi myös hyvä, jos kokeilukaudella olisi jonkinlainen avoin väliraportointi kokeilun etenemisestä ja sen aikana havaituista koulutuksen järjestäjiltä muutoksia vaativista seikoista. Näin kokeilun ulkopuolella olevien koulutuksen järjestäjien olisi mahdollisuus varautua etukäteen.

Hieman epäselkeäksi jää se, mitkä ovat ministeriön vaikutusmahdollisuudet koulutuksenjärjestäjän toimintaan toiminnanohjauskokeilun aikana. Epäselvyyttä on sopimuksen todellisesta sisällöstä sekä seuraamuksista, mikäli sopimukseen ei päästä. Yksi neuvottelumenettelyssä sovittavista asioista on järjestämislupaan sisältyvien opiskelijavuosien enimmäismäärä. Luonnoksesta ei ilmene mitkä ovat koulutuksen järjestäjän tosiasialliset vaikuttamisen mahdollisuudet tähän.

Oppisopimuksen hankintamahdollisuuksien osalta on tärkeää säilyttää koulutuksen järjestäjän mahdollisuudet hankkia tarvittaessa tutkintokoulutusta laajennettuna oppisopimuksena toiselta koulutuksen järjestäjältä. Näin voidaan turvata laadukkaan koulutuksen tarjoaminen kaikissa tutkinnoissa.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Harkinnanvaraisen rahoituksen osalta tulisi ottaa huomioon myös erilaiset äkilliset rakennemuutokset alueilla. Tällaisia voivat olla mm. ison yrityksen poistuminen tai perustaminen alueelle sekä siihen liittyvät muutokoulutukset.

Mikäli toivotaan että ammatillinen koulutus ottaa enemmän yhteiskuntavastuuta (liittyen erilaisiin kuntouttaviin toimiin), on se huomioitava myös rahoituksessa.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusrahoitus on laskemassa, niiden alempaan kustannuskoriin siirtämisen vuoksi. Rahoituksen pienentyminen on merkittävää ja koulutuksen laadukkaan järjestämisen mahdollisuudet kapenevat.

Luonnoksen mukaan aikuisopiskelijoiden koulutuksen suuntaus on painottunut tutkinnon osien suorittamiseen koko tutkintojen sijaan. Kaikilla aloilla pelkkien tutkinnon osien suorittaminen ei välttämättä johda työllistymiseen. Esimerkiksi lähihoitajilta ja sähköasentajilta vaaditaan tyypillisesti koko tutkinto, mikäli tavoitteena on työllistyminen. Tämä tulisi huomioida jatkuvan haun opiskelijoiden kohdalla. Lisäksi lähihoitajissa on paljon niitä opiskelijoita, joilla on aiempi tutkinto suoritettuna. Sosiaali- ja terveystieteillä tulisi harkita uudelleen kannattaako koko tutkinnosta saatavaa rahoitusta leikata aikaisemmasta koulutustaustasta johtuen.

Luonnoksen mukaan OKM vahvistaisi laskennallisen perusrahoituksen perusteena käytettävien suoritteiden määrän koulutuksen järjestäjän toimittamien tietojen perusteella. Erikseen ei ole määriteltä riittäkö se, että koulutuksen järjestäjä nykyistä vastaavasti toimittaa Koski-järjestelmään tiedot vai palataanko täydentäviin tiedonkeruukäytäntöihin.

Perusrahoituksen jakautumisen suhteeseen ei ole kommentoitavaa. Tämä tukee työllistymistä ja on linjassa yleisten tavoitteiden kanssa.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Oppimisen tuen ratkaisuissa tulee tunnistaa eri koulutusmuotojen erityispiirteet. Erityisen tuen sitominen vahvasti erityisopettajan antamaan erityisopetukseen kaventaa opiskelijalle annettavaa erityistä tukea nykytilaan verrattuna. Lisäksi koemme puutteelliseksi sen määrittelyn, mitä oppimisen tuki tarkoittaa ja millaisia toimia se sisältää. Oppimisen tuen kokonaisuuden osalta olisi hyvä määrittellä kenellä on oikeus oppimisen tukitoimiin.

Oppimisen tuen lähtötason selvittelyyn olisi hyvä saada valtakunnallisesti yhteneväiset käytännöt, esimerkiksi lähtötasotesti tai yhteinen alkukartoitus. On havaittu paikallisesti, että eri yläkouluilta tulevien oppilaiden osaamistasossa on eroja. Esityksessä jää epäselväksi se, miten lähtötaso määritellään eri hakijaryhmille. On erittäin tärkeää, että lähtötaso kartoitetaan myös muiden kuin perusopetuksen päättäneiden osalta ja että se huomioidaan riittävästi opiskelijavuosien painotuksessa.

Luonnostekstissä on kirjattuna, että opiskelijalla olisi oikeus erityiseen tukeen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien vuoksi säännöllistä ja pitkäaikaista erityisopetusta tutkinnon tai koulutuksen mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Luonnoksesta ei ilmene riittäkö, että nämä oppimisvaikeudet ovat oppilaitoksessa erityisopettajan todentamia vai edellytetäänkö lääkinällistä diagnoosia oppimisvaikeuksista.

Esitetyssä erityisopettajapainotteisessa tuen mallissa haasteena on resursointi. Erityisopettajien resurssi ei yksin riitä, vaan ammatin- ja aineenopettajien tulee olla mukana oppitunneilla ja tilanteissa, joissa erityistä tukea tarvitaan. Kaipaamme myös tarkempaa määrittelyä erityisopettajan

osalta: oppilaitoksessa toimii sekä laaja-alaisia erityisopettajia että ammatillisia erityisopettajia. Erityisopiskelijoiden tarpeiden näkökulmasta olisi hyvä, että erityisopetukseen olisi korvamerkittyä rahoitusta, jolloin voitaisiin varmistaa, että oppilaitokset järjestävät erityistä tukea.

Nykyiseen muotoonsa kehitetty OPVA- järjestelmä on ollut toimiva. Selkeä resurssointi on auttanut, ja opiskelijat ovat saaneet vahvan tuen opinnoilleen. OPVA-jaksot ovat auttaneet erityisesti vieraskielisiä opiskelijoita kiinnittymään tutkintoon.

Poikkeamiseen ei tällä hetkellä tarvita erityisen tuen päätöstä. Missä tilanteissa sitä tarvittaisiin jatkossa? Luonnoksessa on poissuljettu kielitaitoperuste, mutta tarvitaanko erityisen tuen päätös jatkossa, jotta poikkeaminen tulisi mahdolliseksi?

Oppimisen tuen osalta eri kouluasteiden lakiuudistuksilla pyritään yhtenäistämään järjestelmää, jotta saataisiin turvattua yhtenäinen tuen ketju opiskelupolun ajalle. Tämän vuoksi on huolehdittava, että eri asteiden lakiuudistukset ovat linjassa. Opetushallinnon ja ministeriön on tarkasteltava niitä kokonaisuutena.

Oppilaitoksen näkökulmasta opiskelijoiden haasteet ovat lisääntyneet ja monimuotoistuneet. Oppivelvollisuus on kunnan vastuulla, mutta osa tarpeellisista keinoista löytyy hyvinvointialueen palveluista. Hyvinvointialueen kanssa tulisi saada selkeä hoitomalli niille, jotka eivät todellisuudessa ole koulukuntoisia.

Tilauuskoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

-

Asetusluonnokset

-

Muut kommentit

-

Vaasan kaupunki / Vamia